

Uj olcsóbb

kiadás.

3 1761 07009773 8

OLCSÓ KÖNYVTÁR

Szerkeszti Gyulai Pál.

Egy-egy szám ára **10 kr.**

KÖLCSEY FERENCZ.

Irta

FLEGLER SÁNDOR.

Németből fordította

ifj. **SZINNYEY JÓZSEF.**

106. sz.

10 kr.

FRANKLIN TÁRSULAT.
BUDAPEST.

Új előfizetés az Olcsó Könyvtárra.

Ide s tova 20 éve, hogy *Gyulai Pál* szerkesztésében az **Olcsó Könyvtár** megindult. Azóta nagy fejlődésnek, átalakulásnak indult irodalmunk. A hetvenes évek irodalmi viszonyainak szerény köre és szűk határai jelentékenyen kitágultak; irodalmunk termékei alig sejtett elterjedést nyertek.

Az **Olcsó Könyvtár**, mely ma ott található minden magyar háznál, ketségkívül ez időszak legtekintélyesebb irodalmi vállalatai közé tartozik; közel 400 kötete oly elterjedést nyert, mint alig egy másik hazánkban, s ha eleinte a magyar könyvek korlátozt kelendő-sége útját állta annak, hogy olcsóság dolgában a végső határig elmen-jünk, *ma, mldön e vállalat rendkívül elterjedése mint tény áll előttünk, kötelességünkké válik, e ténnyel számolni s az Olcsó Könyvtár kötetainei árait legnagyobb részben alább szállítani.*

Könnnyű szerivel becses könyvtár beszerzésére módot nyújtani, ez czélja az *Olcsó Könyvtár* ez új és olcsóbb kiadásának. Sokkal jobban ismeretes e könyvtár czélja, hogysem fejtegetnünk kellene azt; leginkább a kisebb regények és eposzok, *beszélyek és költői elbeszélések, költemények és színművek* tára, de nincsenek kizárva belőle az irodalom más ágai sem, kivált oly *történelmi, széptani és irodalomtörténeti* kisebb munkák, melyek tartalmuknál fogva és formaszépségre nézve kitűnők.

Az „*Olcsó Könyvtár*” nem bizonyos osztályt vagy kort tart szeme előtt, hanem az egész művelt közönséget, s nem annyira kétes becsű újdonságokkal kíván kedveskedni, mint inkább elismert becsű művekkel. A hazai és külföldi remekírókból a legkitűnőbb műveket közöljük s fölelevenítjük egyszersmind némely jeles írók oly műveit és fordít-mányait, a melyek még nem voltak összegyűjtve, vagy önálló kiadásban nem jelentek meg s így a közönségre nézve mintegy elveszetteknek tekinthetők. De adunk néha új műveket is s a szakértő szerkesztőség a megválogatásban a jó ízlés mellett kiváló figyelemmel lesz a magyar közönség szükségeire is, hogy könyvtárunk ne csak olcsóságánál, hanem tartalmánál fogva is *magyar családi könyvtárrá* emelkedhessék.

Hogy tehát vállalatunk a szó legmesszebb menő értelmében „Olcsó Könyvtár” legyen, mely utat találjon a legszerényebb hajlékba is, elhatá-roztuk, hogy az Olcsó Könyvtárra új olcsóbb előfizetést nyitunk.

Ez új olcsó kiadás 20 számot tartalmazó sorozatokban kerül a könyv-piaczra.

Egy-egy szám ára 10 krajczár.

Havonkint egy ily 20 számot tartalmazó sorozat fog megjelenni.

Egy-egy sorozat bolti ára 2 írt.

Alább adjuk legközelebb megjelenő sorozatok tartalomjegyzékét. Az egyes sorozatok megjelenése után az azokban foglalt munkák külön is kaphatók lesznek, *később csinos bekötési táblák is*, melyekbe a vidéki könyvkötők is elég csinosan be fogják köthetni az Olcsó Könyvtár köteteit.

FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irod. intézet s könyvnyomda.

KÖLCSEY FERENCZ.

IRTA

FLEGLER SÁNDOR.

NÉMETBŐL FORDITOTTA

ifj. SZINYEY JÓZSEF.

BUDAPEST, 1878.

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGY. IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA.

Presented to the
LIBRARIES *of the*
UNIVERSITY OF TORONTO
by
George Bisztray

Franklin-Társulat nyomdája.

ELŐSZÓ.

Flegler Sándornak itt már második művét veszi az olvasó magyar fordításban. Ez az értekezés eredetileg a nürnbergi irodalmi egyesület 1856-iki évkönyvében * jelent meg, és ebből fordítottam le egész terjedelmében. Természetes dolog, hogy a munkának vannak hiányai; először, mert a szerző husz évvel ezelőtt írta, mikor sok adat még ismeretlen volt; másodszor azért, mert mint külföldi, nem rendelkezhetett a szükséges segédforrásokkal. Ez azonban nem csökkenti a művecske becsét, mert ezt nem az életrajzi adatokba helyezzük. Érdekes olvasnunk, mily tisztelettel és elismeréssel szól egy külföldi

* *Allum des literarischen Vereins in Nürnberg für 1856.* Nürnberg, 1856. 249—283. l.

író egész irodalmunkról, s különösen legjelesebb íróink egyikéről, és épen ez bátorított föl arra, hogy e művecskét a magyar olvasóközönséggel is megismertessem. Semmitsem változtattam rajta, csak egy-két rövid megjegyzést tettem hozzá ott, hol a szerző a magyar nyelv rokonságáról szól. Szükségesnek tartottam ezt, mert a szerzővel együtt még Magyarországon is igen sokan tévednek e dologban.

Budapest, okt. 25. 1877.

ifj. Szinyey József.

KÖLCSEY FERENCZ.

Sokan önök közül a költőről, kiről szólni akarok, alig hallottak egyebet nevénél, sőt sokan még ezt sem. * Ez azonban nemcsak az egyesnek, ha-

* Ha a magyar irodalom belső összefüggése szerint ismeretes volna, e közlemény fölöslegesnek, vagy legalább ki nem elégtőnek látszanék. A dolgok mostani állásához képest azonban egy futólagos vázlat is kielégítő lehet. A költői tevékenység csak kis részét teszi a jelentékeny férfi működésének, kiről szólni akarok; de éppen azt az oldalát kellett választanom, mivel általános emberi tartalmánál fogva legalkalmasabb arra, hogy egy vegyes közönségnél érdeket keltsen a tárgy iránt. Azért, tekintettel az álláspontra, melyet szükségkép el kellett foglalnom, a magyar irodalom alapos ismerőinek, különösen a magyar olvasóknak szíves elnézését kérem. De ha nem így állnának is a dolgok, már a szükséges anyag hiánya is mentségemül szolgálhat. Kölcsey életéről még nincs kimerítő munkálat. Az idevágó dolgozatok: Tóth Lőrinczé (*Ujabb ismeretek tára* V. köt., 116—121. lap); azután egy másik, Kölcsey régi barátjától, Szemere Páltól: *Kölcsey emlékezete* (*Budapesti Arvizekönyv* IV. köt.), és végre Eötvös báró kitűnő akadémiai emlékbeszéde (*A magyar tudós társaság évkönyvei* V. köt., 109—123. lap), mindenik a maga álláspontjáról tekintve, jeles részleteket tartal-

nem az egész irodalomnak sorsa, melyhez ő tartozik. Átkutatjuk az elpusztult világok romjait, nagy gonddal gyűjtjük régi kéziratokból a görög és római írók új olvasás-módjait, áthozzuk magunkhoz a távoli Gangestől a szanszkrit irodalom virágait, noha durva éjszaki éghajlatunk alatt nem akarnak tenyészni; fordítunk chinai regényeket: böleseséget meritünk perzsa költőkből — de figyelmen kívül hagyjuk azt, a mi előttünk van. «Nem messziről való,» mondja egy német szólásmód, mely jobban jellemzi magokat a németeket, mint a tárgyat. A századok folyamában megszoktuk a dolgokat a legnagyobb kerülőkön keresni, a legtávolabbi vidékekről hozni, és a legközelebb esőt e mellett félrevetni; mert ez «nem messziről való». «Nem messziről való!» E szavak szellemi fejlődésünk és belső viszonyaink tényezőinek történetére kimerithetetlen anyagot nyújthatnának.

mazhatnak, de én nem férhettem hozzájuk. Így tehát jobbra Kölcsey saját munkáira, ifjúkori barátjának Kállay Ferencznek kis művére (*Kölcsey Ferencz gyermek- s ifjúkori életrajza* stb. Kiadja Kállay Ferencz. Pesten), Pap Endre jellemzésére (*Magyar szónokok és statusférjak*. Kiadja Csengeri Antal. Pesten, 1851. 285—332. lap) és magyar barátaim némely írás- és szóbeli közléseire voltam utalva.

Magyarország elhanyagolása a német irodalomban annál megfoghatatlanabb, hogy ez az ország három század óta a legszorosabb viszonyba lépett velünk. A német seregek nemcsak Magyarországon, hanem másutt is számtalanszor osztoztak az osztrákok és magyarok győzelmei- és vereségeiben. Magyar földön lőn befejezve az ozmánokkal vívott hosszú és nehéz küzdelem; s midőn a mult század közepén az osztrák monarchia közel volt a darabokra-szakadáshoz, Mária Terézia abban az országban talált védőket és megmentőket. Osztrák területen sehol, csak Magyarországon állt ellen a reformatio szivós kitartással az ellenreformatió minden kísértéseinek, s csak ott tudott magának az ünnepélyes egyezségek egész sora által elismerést szerezni. Mindezen események és állapotok visszatükröződtek az ország szellemi termékeiben; az osztrák állam történetét a magyarok történeti irodalmának ismerete nélkül megírni teljes lehetetlenség, s ezt a tért, leszámítva néhány gyenge kísérletet, mégis teljesen műveletlenül hagytuk.

De mit értünk magyar nép és irodalom alatt? Ezt a kérdés nem vetném föl, ha tapasztalásból nem tudnám, mily zavartak e tekintetben még a

műveltek fogalmai is. Oly nézetet is hallottam már hangoztatni és védelmezni, hogy a magyar nyelv a latinnak származéka, minek védői kétségkívül hallottak valamit az oláh nyelv rumuny tájszólásáról, és a magyar országgyűlések hivatalos latinságáról. Mások a magyar nyelvet szláv nyelvnek tartják, a mi szintoly tévedés; sőt még azt a szerény kérdést is hallottam, hogy nem hasonlít-e a schypetarok nyelvéhez?

Hogy minden félreértést elmellőzzek, előre kell bocsátanom, hogy az *Ungarn* nevet ez ország lakói soha sem használják, legfeljebb csak akkor, ha idegen nyelven szólnak. Az országban, melyet e közös névvel jelölünk, különböző néptörzsök laknak egymás mellett. Ezek közül az, mely a székelyek határhegyeitől kezdve, Kolozsváron, a Tisza kanyarulatain, Pesten és Budán, Székesfehérváron és a Balaton taván át Sopronyig az ország egész közepét foglalja el, a kilenczedik század óta 1848-ig az uralkodó nép volt.* E nép magát soha sem nevezte másnak, mint magyarnak, s országát másnak, mint Magyarország. A magyarokat nem kell össze-

* Megjegyzendő, hogy a szerző ezen értekezést 1856-ban írta.

zavarni az éjszakra lakó tótokkal, kik a csehekkel rokonok, sem a horvátokkal és szerbekkel, kik a később bevándorlott szlávok közé tartoznak, sem az Erdély déli részeiben lakó oláhokkal, kik a latin nyelvből képződött rumuny nyelvet beszélik, és átmenetet képeznek Moldva, Oláhország és Bessarabia lakosaihoz. A magyar nép magva a tiszamelléki nagy síkokon lakik, melyeket pusztáknak neveznek. Ezen országrész főhelye a tős-gyökeres magyar és nagyobbbrészt kálvinista Debreczen.

E nép a nagy finn-tatár* népcsaládhoz tartozik, s ennek mintegy előcsapatját képezi Európában. A magyarok európai rokonai, mint a nyelvekből kitetszik, csak a finnek a skandináv félszigeten, a csuvaszok és cseremiszek Nisni-Nowgorod és Kazán közt, a krimi tatárok és a törökök.** De ez a rokonság csak távoli. Így a magyar és török rokonsága csak a nyelvtani szerkezeten, kevésbbé a formákon, és még kevésbbé a szókincsen alapszik. Valamint a török iroda-

* Helyesebben: ural-altaji. (Ford.)

** Ez nem áll. A magyarnak, mint az ugor nyelvosztály tagjának, rokonai: a vogul-osztják, zürjén-votják, lapp, finn, mordvin és cseremisz. Ezek után jön a többi altaji nyelv. (Ford.)

lom a perzsa és arab hatása alatt képződött, úgy a magyar a keresztyén-európai, különösen az olasz és német hatása alatt. Kivülről nyerte a lökést, a nélkül, hogy föltétlen függő viszonyba jutott volna; sőt épen az utánzás által tudta kifejteni lényének önállóságát és sajátosságát.

Nem akarom irodalmát tulbecsülni; mert nevetséges volna, ha a magyar irodalmat mint egyenjogut állitanám a nagyobb nemzetek terjedelmes és minden-oldalulag kifejlett irodalmai mellé. Egy alig hat milliónyi nép, határtalan nyelvzavar közepébe állítva, kiszakítva a rokon törzsekkel való szellemi összefüggésből, belháboruktól pusztítva, hatalmasabb szomszédok közé beékelve — egy kis nép ily helyzetben sokkal inkább volt a szükségesre utalva, mint hogy irodalma egyetemes jelentékenységre fejlődhetett volna. Van azonban mégis egy sajátossága és előnye, mélyet némely modern irodalom is irigyelhetne: nem szenved blasirtságban, nem kapkod a pikans és tulságosan megfűszerezett dolgok után; még nincs eltelve mind az öt föld-rész illatszereivel. Valamint a szél élesen és csipősen sivit végig a pusztákon: úgy az egész magyar irodalomban is bizonyos üde légáramla-

tot érezni: és ha néha általános rothadás és aléltság közt képzei is magát az ember, — egyszerre újra megindul az a légáramlat, még éle-
sebben, mint előbb.

Sehol sem nyilatkozik egy nép szelleme természetesebben és elfogulatlanabban, mint a költészetben; itt legjobban megfigyelhetjük a rejtve működő érzelmeket és erkölcsi indító okokat. Épen a költészetben, különösen a lyraiban — ámbár az epikai és drámai sem idegen náluk — teremtetek a magyarok kitünő műveket. Nemcsak az, hogy a nagy eszmék: haza, sors, természet és szerelem át meg áthatják ezt; hanem a mód is, melyen e magokban véve is örök értékű dolgoknak kifejezést ad, mutatja egészséges és friss voltát. Egyes kivételek itt nem határoznak; de egészben tekintve, a magyar lyra ment a haszontalan édelgéstől és beteges sentimentalismustól; semmiféle rendszer, iskola vagy dogma által sem hagyja magát félrevezetni. Tárgyai minden idegenszerű közvetítés nélkül lépnek elénk: összefonódnak a dolgok egyszerű természetével, s azon eszközökkel hatnak, melyet ez ad. Az allegorikai elem távol van tőle; mystikát csak nagyon gyéren találni benne, — közép-

kori romantikát, szószaporító pietismust, ellentét szenvelvését, polemikus tagadást, emberi és társadalmi intézvények elleni tulcsapongást pedig épen nem. A magyar nép egész természete, nyelvének szerkezete, mozgalmas politikai élete, egész története mindezen elmeket újra meg újra visszautasította. A komolyság és magasztosság iránti érzékhez, mely a magyar lyrát lényegesen jellemzi, még egy egészen sajátos vonal járul: bánatosság és olthatatlan vágyódás. De ezek épen nem gyengéi, sőt mind a kettő úgy jelenik meg, mint a kedély harcza a sors viharai ellen, mint belső ösztön e harcz folytatására, még abban a biztos tudatban is, hogy a vége tönkrement. E tragikai vonás visszhangja mindazon heves rázkódásoknak, melyek a nép lételét több ízben kérdésessé tették.

Lázás vonaglások, éles ellenkezések és heves izgalmak közben létrejött a magyar irodalom újabb korszaka. Ez II. József föllépésével kezdődik. E különben oly csodálatraméltó uralkodónak messzevágó és tulzott intézkedései közé tartoznak azon rendelkezések is, melyek által a német nyelvet Magyarországon nemcsak a hatóságok és törvényszékek, hanem a nép és társa-

dalmi élet nyelvévé is akarta tenni. Ezzel fölébresztette a magyarok szunnyadó nemzeti szellemét; s azt érte el, hogy az ily helytelen beavatkozások elleni oppositio a bölcsek előrelátással tett intézkedésekre is kiterjedt. Az 1790-diki magyar országgyűlés védelmébe vette a magyar nyelvet, és az ország hivatalos nyelvévé tette. Akkor a fiatalságnak minden gondolkodó és törekvő tagja a jeles Kazinczy Ferencz körül csoportosult, egy férfi körül, a ki nem annyira művei geniálitása, mint inkább buzdításai és példátlan munkássága által, mely a tudomány legkülönbözőbb ágaira kiterjedt, nagy hatással volt a magyar irodalom újjáalakítására.

Épen az emelkedés ezen korszakában született Kölcsey Ferencz augusztus 8-dikán 1790-ben Sző-Demeteren, Belső-Szolnok megyében. * Családja a nemességhez tartozott, melynek általános ismertető-jele nem annyira a nagy földbirtok, mint inkább a szavazati jog a megyegyűléseken. Az ősmagyar nemzetségekhez tartozott, Calvin

* L. Pap Endre (*Magyar szónokok és státusférjak*. Kiadja Csengery Antal, 288. l.). Sző-Demeter Kölcsey anyjának volt hazája; atyai részről való ősi birtoka ellenben Szatmármegyében, a Tisza mellett feküdt.

hitét követte, de birtoka nem volt jelentékeny.

Kölcsey, ki már kora gyermekségében szép, ha nem is rendkívüli tehetségeket árult el, korán elhagyta a szülői házat, és a debreczeni iskolában nyerte kiképeztetését. Itt nemcsak a görög és latin nyelvvel ismerkedett meg alaposan, hanem a németet és francziát is megtanulta. Az antik nyelvek és irodalmak külső ismereténél fontosabb volt az ókor nyilvános életének szemlélete, mely egész életére, különösen a hazai ügyek tárgyalására félreismerhetetlen és szakadatlan befolyással volt. Már tizenhat éves korában a főiskolába lépett Kölcsey, így írja egyik életirója, a nélkül, hogy e főiskola viszonyáról az előbbi iskolákhoz, vagy a benne tanított egyetemi tárgyakról szólna.* Ettől fogva Kölcsey gazdag szellemi tehetségei meglepően kezdtek mutatkozni. Debreczeni tartózkodása idejébe esik sok ifjúkori költői kísérlete; tizenhét éves korában megismerkedett Kazinczyval, ki fölismerte a törekvő ifju nagy tehetségét, és folytonosan levelezett vele. Szüleit, úgy látszik, korán

* *Kölcsey Ferencz gyermek- s ifjúkori életrajza* stb. Kiadja Kállay Ferencz, 9. l.

elvesztette Kölcsey; de hozzájuk való viszonyáról, valamint családi köréről általában hiába kerestem némi adatokat.*

Élete tizenkilenczedik évében Pesten találkozunk vele. A fiatal emberek, kik a nyilvános pályára szánták magokat, gyakorlati jogi tanulmányokkal készültek rá elő. Így Kölcsey is mint jurátus dolgozott a királyi táblánál Pesten. Későbbi életére, valamint irodalmi működésére elhatározó befolyással volt az, hogy ifjui lelkesedésében Horvát Istvánnal, Vitkovicscsal és Szemere Pállal szoros barátságot kötött. Különösen az utóbbi, ki nemcsak mint költő, hanem még inkább mint fiatal tehetségek fölkarolója szerzett magának maradandó érdemeket a magyar irodalom körül, Kölcsey fejlődésére nagyban

* Pap Endre (290. l.) csak annyit mond, hogy az atyátlan és anyátlan árva testvéreivel megosztozott a mérsékelt nagyságu vagynon, de az időpontot, hogy Kölcsey mikor vesztette el szüleit, sehol sem találtam följegyezve. Mig nekünk németeknek az a szokásunk, hogy nagy férfiainkat életök legrejtettebb részeibe is követjük, úgy hogy az aprólékos és parányi dolgok halmozától alig látjuk a nagyságot, — a magyarok életrajzi adataikban oly takarékosak, hogy a legegyszerűbb épületek összeillesztését is lehetetlenné teszik. Mi adhatnánk nekik, veszély nélkül a mi tulságos gazdagságunkból.

befolyt, és legyőzte lassanként a tartózkodást és zárkozottságot, melylyel ez nemcsak nyilvános hivatal elvállalásának, hanem az irodalmi ügyekben való nyilvános részvételnek is ellene szegült.

Pesten egyébiránt csak egy évig tartózkodott. Némelyek azt mondják, hogy azért ment el innen, mert a száraz jogi ügyekhez nem volt hajlama, * mások szerint azért, hogy az akkori állam-szervezetnek határozott ellensége volt, ** és mind a két véleményben van valami helyes, de mind a kettő mint egész valótlan. Egy husz éves ifjunak ugyanis, különösen ha oly gazdag és sajátosságos tehetségekkel volt megáldva, mint Kölcsey, szabadság és függetlenség után kellett vágyódnia, hogy a tudomány tág birodalmát bejárhassa, mielőtt az életben biztos állás után nézne. Politikai elvekből folyó indító okok oly bevégeztséget tételeznének föl benne, melynek lényének sokoldalúsága határozottan ellenmondott. Ezután hosszabb ideig egy biharmegyei faluban, Álmosdon élt, testvérével Sámuellel. Mindazon levelek, melyeket innen barátjaihoz irt, a mennyire tudo-

* Kállay, 37. l.

** Pap Endre, 290. l.

másomra jutottak, azt bizonyítják, hogy Kölcsey szünetlenül tudományos munkálatokkal foglalkozott, és hogy szelleme, mesze távolokba kalandozva, nagy tervekkel, reményekkel és várakozásokkal volt eltelve.

Barátjai folytonosan irodalmi munkásságra ösztönözték. Bátorításukra néhány költeményt közölt különféle zsebkönyvekben és folyóiratokban, és megírta első nagyobb terjedelmű munkáját, mely határozott polemikus jelleme által őszinte tisztelőket, de számos ellenséget is szerzett neki. Kazinczy ugyanis a magyar nyelv gazdagítására néhány új szóképzéssel lépett föl, melyeken a régiek barátjai megütköztek. Egy bizonyos Bohógyi * Gedeon Kazinczy törekvését nevetségessé akarta tenni egy munkában, melynek czime *Mondolat* volt. Magát a *Mondolat* szót is, mint ujat, az ujitók törekvéseinek kigunyolása végett használta. Kölcsey Szemerénél volt látogatáson Péczelen, s ott írta az ellen-mondolatot,** melyből már akkor

* Valódi neve Somogyi. (Ford.)

** *Felelet a Mondolatra, néhai Bohógyi Gedeon urnak.*
— Lenyomtatva Kölcsey összegyűjtött munkáiban: Kölcsey Ferencz munkái. Szerkesztik B. Eötvös J. Szalay L. és Szemere P. Pesten 1844. V. köt., 55—116. l.

kitűnt világos szelleme és nyelvének tökéletes-sége.

Huszonhat éves korában, 1816-ban Csekén, egy nagy, de elhagyatott szatmármegyei faluban telepedett le, nem messze az erdélyi határtól. Itt élt, kevés megszakítással élete végéig, az utolsó időben mint a megye főjegyzője.*

Sajátságos, hogy a költő, kinek a magyar költők közt legnagyobb műveltsége, legfinomabb kritikai szelleme és ritka művészi nyelve volt, a mennyire tudom, egy rövid bécsi tartózkodást leszámítva, soha sem volt Magyarország határain kívül, s hogy ezt a férfit csaknem mindig csupán a körülmények kényszerűsége és barátjai buzdítása bírhatta rá, hogy szellemi termékeivel a nyilvánosság elé lépjen. Még különösebb azon-

* Hogy hivatalát mikor foglalta el, azt nem határozhatom meg, mert a bizonytalan adatokból, melyek rendelkezésemre álltak, még a csekei tartózkodásával sem jöhettem tisztába. Innen ugyanis már 1813-ban ír Szemeréhez. (*Kölcsy F. minden munkái* V. k., 139. és 141. l.) 1814-ben ismét Álmosdon találjuk, s 1815-ben újra azt írja, hogy már nem lakik Álmosdon, sem Pozsonyban, hanem Csekén. (Kállay, 69. l.) Mig ezen adatok nem elég világosak, mások épen ellenmondók. Így Kállay Kölcsy pozsonyi tartózkodását 1809-re, Pal Endre ellenben 1810-re teszi. Kölcsy emléke megérde-melné, hogy élet-adatait tisztába hozzák.

ban az, hogy Kölcsey ezt a szellemi tevékenységét egy félreeső faluban, utoljára terhes hivatalos foglalkozása közben és folytonos betegeskedése által meg-megakasztva folytatta.

Kölcsey nyulánk és szikár természetű volt. Jobb szemét himlő által még gyermekkorában elvesztette. Szép magas és domboru homloka, nagy és beszédes szeme meglepő jelenséggé tették. Halvány arczán lelki jóság és testi szenvedések tükröződtek vissza.

Nőtlenül élt. A tudomány és irodalom, melyeken később a nyilvános életben való részvétel járult, pótolták a családi élet örömeit. Ehhez járult a reá bízott tisztség természete is. A főjegyzőnek ugyanis egészen más állása volt, mint a mit a jegyzőség alatt közönségesen értünk. A vármegyében nemcsak törvénykezés és közigazgatás, hanem politikai ügyek is egyesültek. Kezdeményezési joga volt a törvényhozás kérdéseiben, és erre vonatkozólag indítványokat terjeszthetett az országgyűlés elé. Mindezekről a főjegyző vitt jegyzőkönyvet, és az ország legfontosabb ügyei az ő kezén mentek keresztül. Ebből magyarázhatjuk, hogy Kölcsey Csekén minden nyilvános és közügyet ismert és hazája

legtekintélyesebb férfiaival közvetlen összeköttetésben állt.

Még egy körülmény járult ehhez, mely Kölcsey falusi magányát nagyon élénkké tette. A főjegyző irodájában való tartózkodást ugyanis úgy tekintették, mint a legjobb előkészületet a nyilvános életre; Kölcsey irodája pedig a legjobb hirben állt, s őt magát mint a legügyesebb tisztviselők egyikét ismerték. Azért a legtekintélyesebb családok fiai versenyeztek a szerencsért, hogy mint tiszteletbeli jegyzők Kölcsey vezetése alatt dolgozhassanak. Ezek nála laktak, asztalánál ettek és szabad óráikat is az ő körében töltötték.

Kölcsey Csekén egy nagy, tágas egyemeletes házban lakott. Mellette kert volt. Délelőtt a hivatalos folyóügyeket végezték, és csak három órakor ültek asztalhoz. Itt Kölcsey mindig a közügyek, tudomány és irodalom terére vitte át a beszélgetést. Ebéd után egy kis sétát tettek a kertben s azután Kölcsey a nap hátralevő részét, sokszor késő éjig dolgozva, irodalmi munkálatainak és tanulmányainak szentelte. Folytonosan tanulmányozta a görög irodalmat, különösen a nagy tragikusok korát, az Augusztus korabeli

római irodalmat, a XIV. Lajos korabeli francziát, és az újabb német irodalmat Lessingtől kezdve. Majdnem minden évben fölutazott Pestre, itt átkutatta a könyvárusok boltjait, és nagy rakás könyvvvel tért vissza magányába.

Társalgását nagyon élénkké és érdekessé tette az a biztosság, melylyel hivatalos ügyeinek és tanulmányainak anyagán uralkodott. Oly bámulatos emlékező tehetsége volt, hogy Virgilius *Aeneis*éből egész énekeket szóról-szóra el tudott mondani. Ezt többször megtette, mikor fiatal barátjaival kirándult, valamint általában egy alkalmat sem mulasztott el, hogy őket az élet magasabb és szellemibb érdekei számára megnyerje. A ki hivatalos foglalkozásai mellett szabad óráiban nem hódolt a muzsák vagy szabadművészetek valamelyikének, azt nem nézte különös jó szemmel.

E nagytehetségü és fölötte különös ember, kinek életadatait, ha csak vázlatosan is, most előadtam, hármias működése által szerzett maradandó dicsőséget: először az irodalom terén mint költő és mint kritikus, azután politikai téren mint szónok és államférfi. Itt csak költői működéséről akarok szólni.

Kölcsy a költészetben különösen mint lyrikus tűnt ki. Egyenlő sikerrel művelte a balladát, ódát és a dalt.

A románczot és balladát Kölcsy hazai és belső szellemi alapra fektette. Minden nagyhanguságot, szónokiasságot kerül, ámbár a szónoki hatás sem hiányzik nála. Ezen műveiben nem találni sem a mechanikus csodást, sem a legenda bonyodalmait és meglepősegeit, sem a romantikus kalandok tarka színezetét. Cselekvényei egyszerűek, nagyobb részt tragikusak, és a költő egész művészete abban áll, hogy föltüntesse a belső élet gazdagságát, a kedély harcát a sorssal, és hogy a tények egybeillesztésével keltsen hatást.

Legsikerültebb balladáit egyike *Dobozi*. A kunok betöréseinek idejéből marad fenn egy monda, — ha nem csalódom, Thuróczynál — mely előadja, hogy akarta megmenteni egy magyar gyors lován nejét. Hiába! utoléri, előbb megöli nejét, hogy ártatlanságát megmentse, s azután a féktelen kunokkal harczra kelve keresi és megtalálja halálát. Kölcsy ezen egyszerű tárgyat egy költeményben dolgozta föl, melyben az elbeszélés elragadó tüze, valamint a cselek-

vény drámai élete egyformán csodálatot érdemel. S midőn ebben a Bürger *Lenorá*-jának versmértékét alkalmazta, csak minden időre szóló népies-ségét ismerte el, s egyszersmind a magyar nyelvnek azt a képességét mutatta ki, hogy e formát ép oly sikerrel lehet rá alkalmazni, mint a németre.

Dobozi.

Rabló jön! és Dobozi már
Hölgyét nyeregbe vette,
Gyors méneken sereg tatár
Üldözve zúg megette,
S messzünnen mint kőszáli hó,
Fejérlik a bús lobogó,
Kelő por fellegében,
A ferde nép körében.

De hátra néz s előre fut
A hű magyar nejével,
Nincs gát lovának s vészes ut,
A bérc egy lesz völgyével.
Omló tajtékban füredvén
Nyargal száguld a büszke mén,
S villámlásként gyors lába
Szikrákat hány futtába.

Nem retteg a bajnok lován,
 Sebet s halált szüvében,
 Folyt vére hányszor a csatán,
 S hörgött halál keblében!
 S annak ki elhull mint vitéz,
 Rablánczot nem füz semmi kéz :
 De nézvén szép hölgyére,
 Habzik minden csepp vére.

A gyöngé nő borongva ül,
 Hőset körülölelve,
 Küzd és lankad, fagy és hevül,
 Száll s újra kél félelme.
 Röpülő barna fürténél
 Süvöltve zúg a déli szél,
 És egy bokor ha zördül,
 Fülébe láncz-hang csördül.

«Bajnok, bajnok, van-e erő
 Százak fölött kebledben?
 Kivivsz-e majd, balsors ha jó
 Lángszablyáddal kezvedben?
 Túl völgyeken, túl hegyeken
 Engem hajt e rút idegen
 Szolgálni bús igába
 Vad nője vad lakába.»

Felborzad a búsult vitéz,
 Szemét vérkönny áztatja,

Mélyen sohajt, az égre néz,
 S reményt keres bánatja :
 «Röpülj, röpdülj, hű paripám,
 Jó sors talán jót hoz reám,
 Bár készít gyöttelembbe,
 Kedvébe még veszen be!»

S mint sebhedt őz zöld fák alatt,
 Hordván kinját magával,
 Fut a magyar mint gondolat,
 Mint szél sebes lovával ;
 Omló tajtékban füredvén
 Nyargal száguld a büszke mén,
 S villámlásként gyors lába
 Szikrákat hány futtába.

De hol van szél küzdő habon,
 Hogy ne lankadjon végre ?
 Hol gondolat, mely szárnyaljon
 Végetlen messzeségre ?
 Száll fáradás inaiba,
 S pihegve jár a paripa,
 Lassan lobog serénye ;
 Hal a lovag reménye.

Vész támad a hölgy kebelén,
 Egy hab lesz minden vére ;
 A sík mező területén
 Vad lárma zúg előre.

S magasan mint kőszáli hó,
 Közelget a bús lobogó,
 Kelő por fellegében,
 A lárma zajkörében.

«Bajnok, bajnok, nincs védelem,
 Csak szablyád hú vasában ;
 Olvadjon fel rabkötelem
 Hulló vérem habjában !
 Én lássam e rablók közül,
 Élted ha hős halálra dűl ?
 S árván magát, hajh messze,
 Hölgyed láncz közt epeszsze ?»

Kétség partján a bajnok áll,
 Mely örvényt nyit reája,
 Lassan gyúl sóhajtasinál
 Reménye végszíkrajá.
 «Csak még egyszer hú paripám,
 Jó sors talán jót hoz reám,
 Bár készít gyöttelembé,
 Kedvébe még veszen be !»

És még egyszer megérezi
 Sarkantyú hév döfését,
 Sérült vadként forrván teszi
 Utolsó szökellését.
 Omló tájtékban füredvén
 Nyargal száguld a büszke mén,

S ah — villámként gyors lába
 Öszveroskad futtába!

S már mint felhő, mely hord jeget,
 S már mint villám fáklyája,
 Úgy zúg s villog hátok megett
 A vad tatár láncsája.
 S magasan mint kőszáli hó
 Ott leng már a bús lobogó,
 Kelő por fellegében,
 A ferde nép körében.

«Bajnok, bajnok, nyujtsd csókodat,
 Az utolsót ajkamnak,
 S terjeszd ki védő karodat
 Örvényén fájdalmamnak.
 Angyal, szerelmem egéből
 Ragadj fel a rablók közül »
 Nem szól a hős, s elfordúl,
 Szeméből egy könny csordúl.

«Bajnok, nincs bizni több remény,
 Nincs várni percz éltemben;
 Hamvad minden más érzemény,
 Egy lángol még szivemben:
 Szabadság, nyújt, ah, hú kezét,
 Hozzá csak omló vér vezet!»
 Nem szól a hős s megrendül,
 Egész léte felzendül.

«Irigylem férfi létedet,
 Irigy vagyok sorsodra;
 Fennhordozván fegyveredet
 Boszúlva dőlsz sírodra.
 Én térden, nem tehetvén mást
 Koldúlok tőled egy csapást,
 Adtam szivet, szerelmet,
 Adj meg csak egy kérelmet!

«Vagy, ó, vad győző karjain
 Útált csók legyen bérem,
 S megfúljon erőszakjain
 Az összedúlt szemérem?
 Férfj, hajh, képzeld el irtózáván,
 Midőn nőd a bűn ostromán,
 — Ez-é a hűsége díja? —
 Utolsó harczát víja?»

S megjajdulván kétségbe hull,
 S nem bír a hős kínjával,
 S kardjához, ah, borzadva nyúl,
 A végső percz folytával,
 Midőn, mint vivó oroszlán,
 Szomjan vér és zsákmány után
 Krimnek dühös tatára
 Kezet nyújt már párjára.

És elfordul, s felöleli
 Nyögő nejét karjába,

És hű vasát megszenteli,
 Merítvén oldalába;
 És rontván a vad nép közé
 Ád s vesz halált mindenfelé,
 S omolván drága vére,
 Hölgyének rogy testvére.

Kölcsey többi költeményei közül, melyek e műfajhoz tartoznak, különösen kettőre figyelmeztetem az olvasót: a *Szép Lenkára* és a *Záporra*; amarra, mert egy kis képben érezteti velünk a lesújtó végzetnek egész súlyát, és erre, mert az életnek egy egészen közönséges mozzanatához hozzá tudja kapcsolni az emberi kedély legfőbb vágját.

Valamint a balladában és románczban Kölcsey különösen a kedély harczát a külső világgal és a végzet hatalmával állítja elénk, úgy ódáiban a léleknek belső törekvése az eszmény iránt van kifejezve. De a költő itt is mindig a valósághoz ragaszkodik és soha sem téved a seraphikusba. Futólag fölmerülnek ugyan egyes abstrakciók; de a költő ezeket csakhamar visszavezeti valamely képlet vagy hasonlat által a költői talajra. Haza, sors és a belső élet mozzanatai képezik ezen költemények tárgyait.

Kölcsey jellemzésére különösen becses két költemény. Az egyik: a *Küzdés* meglepő pillantást hagy vetnünk Kölcsey hullámozó és küzdő érzelmeibe, melyek külsejének nyugodt fölszine alatt rejtettek. A másikban: *Rákos nymphájához* a költő nyilvánítja szívének egész tüzét, melylyel hazáját szerette, azt a hatalmas gondolatot, melyhez a bonyodalmas ügyektől s a tudás távoli birodalmaiból mindig visszatért. Mesterileg emelkedik azon zárgondolat magasságáig, hogy a hazaszeretet a legszentebb földi szeretet.

Küzdés.

Mint zúgó szél a szirtnek homlokán
Küzd a bátor sorsának ellenébe,
De lankadozva dől el
Lábainál a hatalmasabbnak,
Bár lelkében láng van s erő,
Ah a halandó test roskadoz.

Fel! felfelé
Int a genius,
Zavar s homály
Borúl el itt

A hold alatt fölettünk';
 Sejdítve zeng az énekes
 Jobb sorsot és hazát,
 De keble titkokkal teljes
 Miként Dodona berkein
 Az égi szózatok,
 S mint ossiáni szellem
 Tűnnek fel érzeményei
 Borongó éj gyanánt.

Ah mert erőnk önérzetében
 Gyöngék vagyunk,
 S ha mérközünk az istenekkel,
 S a sphaerák zengzetébe
 Vegyítjük hangjainkat,
 Mint álom lészen énekünk,
 S mint lengő felleget árnya,
 Mely zöld mezők felett
 Fut szélnek szárnyain.

Lehányod-e
 Tested porsátorát,
 Hogy lángszárnyak röpítsék lelkedet?
 Hogy tiszta fény
 Derüljön föl szemeidnek?
 Ah, messze a vidéken,
 Melyet nem ismerünk,
 Ura léssz-e sorsodnak?

Örök vágy és remény,
 Örök remegés a mult után,
 S a jövődő felé:
 Im ez a láncz, melyen függ életünk,
 S a lánczot
 Egy látatlan kéz szorítja.
 Ó kéz, hatalmas és kemény,
 A síron túl mint innen egyaránt,
 Mért semmivé nem teszesz!

Leszállasz felénk
 A szenvedés s remény leplében,
 Szent Megadás.
 És karjaidon
 Kelünk fel a porból
 Kelünk ki a habokból,
 S szelíd sors keble vár!

Rákos nymphájához.

Egy dalt, egy dalt,
 Óh nympa kedvesednek
 Folyásod partjain.
 Egy dalt, mely egyszerűen,
 Egy dalt, mely égi hévvel
 A szívhez szóljon és tehozzád!

Kettő szerelme kebelemnek:
 Egy hon és egy leány;

Azt vérző szívvel, ezt epedve,
 Azt lángolván, ezt mosolygva
 Tekintvén, ölelem.
 De büszke lesz szívem s dobog,
 S önérzés száll ki homlokomra,
 Ha képeik lengenek felém.

Kegygyel teljes, de búsan
 Tűnik fel képed, o hon,
 Mint Róma Caesar álmain.
 Ó szent ! Ó szent !
 De fájdalomnak érzete,
 Mely rólad sugárzik reám.
 De te mosolyogva jősz.
 Ó lány, mint május reggelén
 Az újjászült nap ragyog.
 És kebleden
 Mint olvad el a hó,
 És kebleden kívül
 Mint nincs öröm !

Ó hon, ha egy pillantatig
 Szétoszlik felleged,
 S vigan mosolygsz :
 Olympig szállnak érzetim,
 S láng és erő keblembé.
 S ha, lányka, néked
 Szelid bánat leng arczodon,
 Könnyekben dőlök karjaidra,
 S vigasztalást lelsz ajkamon.

Ó lány, hamvvedreden
 Búsan kél egykor a dal,
 S majd szárnya fennlebegvén,
 Harmatjából egének
 Csöppent vigasztalást.
 De néked élni kell, ó hon,
 S örökre, mint tavasz virúlni,
 Ah mert omladékidon
 Reszketve fognék szétomolni
 Hazám, hazám !

E két költeményen kívül megemlíthetők még: *Rákos*, *Hymnus a magyar nép zivataros századaiból*, és a *Zrinyi dala*, mint olyanok, melyek többé-kevésbé kitűnnek különös szépségükkel. A két utóbbi a népnél is nagyon elterjedt.

Végre Kölcsey a dallal is megpróbálkozott, mely nem származik úgy mint az óda vagy a hymnus a kedély mélyéből, nem irányozza a szellem erejét egyetlen nagy gondolatra, hanem könnyed kellemmel követi az élet és természet benyomásait, vagy az érzelmek bizonyos határozott körének ad alakot és kifejezést. Kölcseynél nem fogjuk keresni, már nemzetének természeténél fogva sem, Goethe kiapadhatatlan derűlségét, sem Béranger szeszélyének kimeríthetetlen for-

dúlatait. A költőnek komoly, ünnepélyes, sokszor borús és bánatos szelleme ezen a téren is érvényre jut, de vigszággal elegyül, s ezzel csodálatos színezetet önt el ezen költeményeken. Az örömujjongás és a csapongó jó kedv közvetlenül a halál és mulandóság képei mellett vannak, és így ábrándokba ringató, elkábító hatásuk van. De a költő soha sem engedi át olvasóit a ziláltság érzetének; képeinek találó valódisága, és a gondolatok keresetlen fordulatai mindig művészi és összhangzó kifejléshez vezetnek.

Két dala: *Csolnakon* és *Ki búban ül*, melyek 1822. és 1823-ból valók, azon bánatos-vigórákba vezetnek be, melyek a költőt csekei magányában néha meglephették.

Csolnakon.

Ültem csolnakomban
 Habzó vizen,
 Hullék zúgni darvat
 Röptébe fenn.
 Röpiülsz égi vándor,
 Föld s víz felett,
 Vajha szállni tudnék
 Én is veled!

Indultál keresni
 Más jobb határt,
 Langy tavaszt, viritót,
 S tenyésző nyárt.
 Én is, hajh, keresnék,
 Szállván veled,
 Más boldog határon
 Hű fedelet!

Lelnék én tanyácskát,
 És szép eget,
 Hol telet ne látnék
 S búfelleget;
 Hol teljes reménynyel,
 Mint szivárvány,
 Tűnne fel minden nap
 Más nap után.

S ott, hol esti szél leng
 Zöld fák közül,
 Forrás ömledezne
 Kunyhóm körül.
 Isten hozzád, csolnak,
 S te vészes part,
 Hű kegyes nyit ott rám
 Remegő kart.

Ülök csolnakomban
 Habzó vizen,

Hallok zúgni darvat
 Reptébe fenn :
 Röpűlj, égi vándor,
 Föld s víz felett,
 Sorsom, ah, nem adta
 Szállnom veled !

Ki búban ül

Ki búban ül, vig leszen ő,
 Ha borhoz ajka ért.
 Légy idvez, ó szőlővessző,
 Gondúzó nedvedért.
 Fejére lombodról veszen
 Költőd im koszorút,
 Ernyőd alatt legszebb leszen
 Olymp felé az út !

Csepped tüzétől éneket
 Mi gyakran zengtem én !
 Hány szép leánynak könnyeket
 Csillogtaték szemén !
 Hány lángsohajtság gyúlada
 Dalom lágy hangjain,
 Mig istenálmot szűnyada
 Hős a hölgy karjain !

Hányszor ragadtam trombitát
 Habzó pohár után,

S zengék fegyvert, zengék csatát,
 S örök hírt nyomdokán!
 S átlángolád a bajnokot!
 Égő honszerelem!
 S keblén hajnalként virradott
 Halál vagy győzelem.

Kél a nap és tikasztva jó,
 Költőd hevében ül,
 Árnyékot, ó szőlővessző,
 Szőj ablakom körül,
 Fődezd, borítván zöld lepelt,
 A Músa titkait,
 Zengő lantom, s e tölt kebelt,
 S édes lyány csókjait.

Korom ha múlik, és emel
 Magához angyalom,
 Zöld sátorodban zengem el
 Hattyúi végdalom,
 S te gyöngé szél fuvallatán
 Hullasd rám leveled,
 Húnyó barátod homlokán
 Vonván szemfődelet.

Noha az említett költemények Kölcsey teljes megítélésére nem elegendők, mégis annyi egyéni vonást találunk bennök, s oly élénk cselekvényt, hogy önkénytelenül is azt kérdezzük magunktól, vajon a költő nem érzett-e magában hajlamot

az epikára és drámára is. Alig kételkedhetünk benne, hogy nagyobb munkát is birhatnánk tőle, ha élete körülményei és hivatalos foglalkozásai nem tették volna ezt lehetetlenné. Így tehát csak töredékeink vannak tőle, milyenek: egy *Perényiek* című tragédia kezdete, és az *Ilias* első két énekének fordítása. Az utóbbi, mely az eredetinek mértékében készült, jeles dolgozat, mely a magyar nyelvnek nagy képzeletességét is fényesen bizonyítja. Ez ugyanis megőrizte azt a szerencsés sajátságát, hogy a positió által is tud hosszúságot képezni, valamint a hangsúlyok elhelyezésével számos rhythmikus viszonyt tud előhozni, míg a mi modern nyelveinkben e tulajdonságokat a fogalom vagy a hangsúly tulajdonságos uralkodása eltörölte. S a mennyire mögötte állnak ezek ebben az antik nyelveknek, ép oly mértékben közeledik hozzájuk a magyar nyelv, és Kölcsey nagy szerencsével használta ezen előnyt arra, hogy fordítását lehetőleg közel hozza az eredetinek rhythmikus tagolásához. *

* A magyar irodalomnak Kölcsey töredékes munkáján kívül az *Ilias*nak egyéb és teljes fordításai is vannak. Minthogy azonban nem férhettem hozzájuk, nem mondhatok ítéletet értékükről, s nem határozhatom meg költőnk fordításához való viszonyukat.

Azonban bármily jelentékeny is Kölcsey működése, még sem ez az a tér, melyen leghatóságabban nyúlt bele nemzete szellemébe. Minden szellemi tehetsége javítólag, igazítólag, átalakítólag hatott, s így önkénytelenül szerezte meg neki a műbiráló állását, melyet meg is tartott élete végéig. Valamint költeményeiben jobbra hazai tárgyakat dolgozott föl, és ezek által a hazai formákba új szellemet öntött, úgy erre kritikai irataiban mélyebb okokat keresett, melyeket a természetre és való életre igyekezett alapítani. Az idegen művelődésnek a nemzeti fejlődés ébresztésére kellett szolgálnia, s csak oly általános műveltségű férfi, mint Kölcsey volt, tudhatta itt egyszersmind az alkalmas és biztos határt megvonni. E törekvéseiben támogatta az ügyesség, melylyel a prózát kezelte, melyben kétségkívül még mintaszerűbb volt, mint költői műveiben. A mondat-alkat világosságához és egyszerűségéhez csatlakozik a gondolat legfinomabb szabatossága, formák és fordulatok ritka elegantiája, és mindezen elemek összessége mutatja, hogy ezek Kölcseyben természetesek és veleszületettek, s nem mesterkéltek voltak. Az itt jellemzett művekhez tartozik mindenek-

előtt levelezése Döbrenteivel, melyet még 1813-ban Álmosdon kezdett és Csekén 1816-ban végzett, s a melyben élénk és közvetlen kifejezésekkel nyilatkozik az irodalmi dolgok és feladatok széles köréről, valamint a czikkek, melyekben ítéletet mond magyar költőkről, mint Csokonairól, Kisről és Berzsenyiről. Ide sorolandók még értekezései a komikumról, a görög bölcsesetről, Körner Zrinyijéről és a népmondákról.

Végre Kölcsey élete utolsó éveiben mint szónok és államférfi is nagyon jelentékeny állást foglalt el. Mint meleg szívű és világos eszű ember, ki őszintén szerette hazáját, mindig hajlott az államreform eszméihez, de 1830-tól fogva határozottan a haladó-párthoz csatlakozott, mely Wesselényi vezetése alatt és Károlyi gróf s Nagy Károly által támogatva ettől fogva belenyult a nyilvános életbe. Tagja volt a hosszú országgyűlésnek, mely 1832-diki deczembertől 1836. májusig együtt ült, s mely lassanként az ellenzék részére nyerte a követek nagyobb részét, és ez által egész sorát készítette elő a belső reformoknak. Azonban bármily szilárdak voltak is Kölcsey elvei, mégis sokkal alaposabb képzett-

ségü és határozottabb jellemü volt, mint hogy meghajlott volna a rendetlenség és törvénytelenység hamis istenei előtt. Nem hizelgett a nagy tömegnek s nem lett bálványává. A tárgyalások alkalmával ritkán beszélt, de mindig hatással. Semmi sem volt előtte kellemetlenebb, mint a vad lárma és zaj. Ha véletlenül megtörtént, hogy beszéde közben nyugtalan zugás vagy csevegés zavarta, megállt, és nyugodtan s szilárdan tekintett körül a gyülekezetben. Hamar észrevették; a hangtalan csend visszatért és Kölcsey zavartalanul folytathatta előadását. Művei hatodik kötete tartalmazza politikai beszédeit, s e férfiú, ki tanulmányaival sokszor távoleső korokban élt, a nyilvános gyülekezetekben szakavatottan szólt majd a megyei ügyekről, majd a felekezetiekről, a tizedről, a fiskus öröklési jogáról és a gyakorlati élet más dolgairól.

Kölcseynek épen politikai működése adja kezünkbe a kulcsot belsőjéhez. A költő, ki oly sokszor emlegette a mult idők iránti tiszteletét, itt a szabad gondolkodás és a haladás szellemének hódolt. A régi kornak csak szellemét és tette rejét akarta megőrizni, nem pedig elavult és

tartalmatlan formáit átültetni a jelenbe. Így tehát Kölcseyben egy összhangzatosan művelt ember áll előttünk, kiben tudomány, élet, költészet és valóság, gondolat és érzelem belső összeköttetésben maradt és szakadatlanul együtt működött.

Magyarország sorsa súlyosan nehezedett szívére. Nem minden sejtelem nélkül tekintett a jövőendő zavaros viszonyaiba. A számos czélzás közül, melyek erre vonatkozólag műveiben találkoznak, csak egy különösen jellemző helyet akarok kiemelni. «Az ég — így olvassuk *Önpanaszai*ban — bőven osztogat mindennek mindent, örömet és bánatot; de szívet, mely így gyötörje magát, mint ez az enyim, talán még senkinek nem adott. — Érzem, engem megemészt előbb-utóbb. Hadd emésszen. Oly időket értünk, melyekben sokáig lenni nem ohajtunk.»

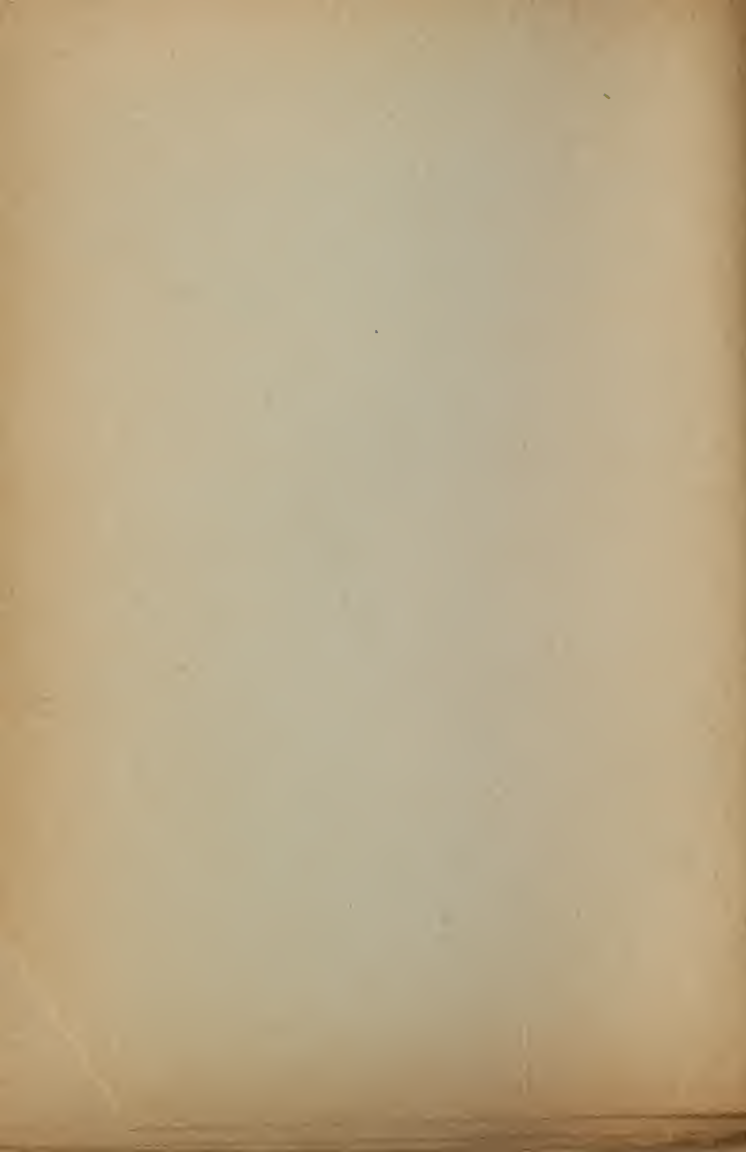
Kölcsey rövid ideig tartó, de fájdalmas betegségben halt meg 1838. augusztus 24-dikén, élete negyvennyolczadik évében, meggyászolva barátaitól és hálásan elismerve hazájától.

Az elhunyttra joggal el lehet mondani azon szép verseket, melyeket mint *Óhaj*tást korábbi költeményei között találunk, s a melyekkel én

is legalkalmasabban fejezhetem be közlemé-
nyeimet :

Legyenek érzésim szentek, mint isteni lantnak
Zengzete, Thespiadák, Tempe virányi felett.
Létemet esti homály kékellő leple borítsa,
Gyenge szerelmeimet védje viszontszerelem.
S egykor az andalgót emlékem néma kövénél
A szépnek vidám érzete lengje körül.

OLCSÓ KÖNYVTÁR.

Szerkeszti GYULAI PÁL.

Egy-egy szám ára 10 kr., egy sorozaté 2 forint.

I. sorozat 1—20. szám.

- 1—2 *Csokonai*. Dorottya.
3—5 *Bret Harte* kaliforniai beszélei.
6—7 *Kölcsey Fer.* elbeszélései.
8 *Macaulay*. Machiavelli.
9—13 *Kerényi F.* összes költeményei. 1840—1851.
14 *Sandeau Gyula*. A montsabreyi kastély.
15—16 *Kármán J.* Fanni hagyományai.
17—18 *Sollohub gr.* Előkelő világ.
19—20 *Szigligeti Ede*. Liliomfi.

II. sorozat 21—40. szám.

- 21—22 *Dickens*. Karácsonyi ének.
23—24 *Gogol*. Beszélyek az orosz életből.
25—26 *Chateaubriand*. Atala. Ford. Csiky K.
27—28 *Tennyson*. Király idyllek I. Hellén.—Ginevra. Ford. Szász Károly.
29—31 *Macaulay*. Lord Bacon.
32—34 *Kemény Zsigmond*. Szerelem és hiúság.
35—36 *Hugo Victor*. Hernani.
37—40 *Kölcsey Ferencz* válogatott szónoki művei.

III. sorozat 41—60. szám.

- 41—42 *Jósika M.* Egy igaz ember. Beszély.
43—44 *Conscience H.* A szegény nemes.

45 *Pope S.* A műbírálatról.

46 *Pálffy Alb.* Egy kastély az erdőben.

47—48 *Boissier*. Virgil. Ford. Végh Arthur.

49—50 *Sollohub gr.* A gyógyszerészné.

51—52 *Macaulay*. T. B. Milton.

53—54 *Gæthe*. Iphigenia Taurisban. Ford. Kis. J.

55—58 *Beaumarchais*. Figaro házassága. Ford. Paulay Ede.

59—60 *Gyulai Pál*. A vén színész. Beszély.

IV. sorozat 61—80. szám.

61—62 *Stifter A.* Brigitta. Beszély.

63—64 *Gauthier Th.* A lélekcsere. Regény.

65 *Macaulay T.* Byron.

66—67 *Jerrold D.* Zsák M. Beszély.

68 *Eynaud A.* Ferizade dala. Beszély.

69—70 *Czuczor G.* népies költeményei

71—72 *Prescott H. E.* Schaffer Magdalená. Beszély.

73 *Sayous E.* A mongolok betörése 1241.

74—75 *Zichy Antal* elbeszélései.

76 *Horatius F.* A költészetről. Levél a Pisókhöz. Ford. Czuczor G.

77—80 *Flegler S.* A magyar történetírás történelme.

Sayous E. A magyar történelem kútforrásai.

V. sorozat 81—100. szám.

- 81—82 *Sand Gy.* Az ördög-mo-
csár. Beszély.
83—86 *Lessing G. E.* Laokoon.
87—88 *Kovács Pál.* Farsangi ka-
landok. Beszély.
89—90 *Csokonai Lilla.* Érzékeny
dalok.
91—92 *Merimée Pr.* Carmen.
Beszély.
93—95 *Nagy Ignác.* Tisztujítás.
96—98 *Murray Grenville.* A fran-
czia politikai életből.
99—100 *Fraknói V. II.* Lajos és
udvara.

VI. sorozat 101—120. szám.

- 101—103 *Sand György.* Leoni Leó.
Beszély.
104—105 *Michelet Gy.* Lengyel- és
Oroszország.
106 *Flegler Sándor.* Kölcsey
Ferencz.
107—109 *Gyadányi J.* Egy falusi nő-
táriusnak budai utazása.
110—111 *Plouvier Ed.* Beszélvek.
112—113 *Feuillet O.* Trécoeur Jul.
114—115 *Kazinczy Fer.* Magyar-
ország utak.
116—118 *Tolstoj L. N. gr.* Családi
boldogság.
119—120 *Kisfaludy K.* Tihamér.
Beszély.

VII. sorozat 121—140. szám.

- 121—124 *Flegler Sándor.* Szalay L.
és munkái.
125—127 *Szigligeti E.* Magyar szí-
nészek életrajza.
128—129 *Vasiliadis Sz. N.* Galatea.
Dráma.
130—131 *Dayka Gáb.* Költeményei.
132—134 *Kazinczy F.* Bácsmegyei-
nek gyötrelmei.
135—137 *Gogol M.* Bulyba Tárász.
138—140 *Kisfaludy Károly.* Irene.

VIII. sorozat 141—160. szám.

- 141 *Zsillinszky Mih.* Kupeczky
János.
142—144 *Körner T.* Zrinyi. Szo-
morujáték. Ford. Sze-
mere P
Körner Zrinyijéről. Birá-
lat, írta Kölcsey Fer.
145—146 *Csokonai Vitéz M.* Odák.
Két könyvben. (1794—
1804).
147—149 *Andersen.* Regék és me-
sék. Ford. Milesz B.
150—153 *Kisfaludy K.* vigbeszélyei.
154—157 *Ouida.* Egy pár kis fa-
cipő.
158—160 *Theuriet.* A Buzavirágék
háza.

IX. sorozat 161—180. szám.

- 161 *Schiller.* Mózes küldet.
162—164 *Taine H.* Az eszmény a
művészetben.
165—168 *Lessing.* Bölcs Náthán
169—171 *Beulé.* Augustus családja
és kora.
172—173 *Lindau Pál.* Molière, ford.
Bánfi Zs.
174—176 *Feuillet Octáv.* Egy nő
naplója. Regény.
177—178 *Macaulay.* Barrière Ber-
trand.
179—180 *Molière.* A bot-csinálta
doktor. Vigjáték

X. Sorozat. 181—200. szám.

- 181 *Louis-Lande L.* Camaron.
182—183 *Bodenstedt F.* Shakes-
peare élete és művei.
184—186 *Merimee P.* Colomba.
187—190 *Berzsenyi Dániel* versei.
191—192 *Kisfaludy K.* Csalódások.
193—194 *Arago és Vermond.* Az
ördög naplója. Vigjáték.
195—196 *D'Hausenville.* Sand Gy.
197—200 *Teleki L. gr.* Kegyencz.